

Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського
Факультет педагогіки та психології
Кафедра української мови і літератури

ПОЛОЖЕННЯ ПРО КУРСОВІ РОБОТИ

Миколаїв – 2019

Положення розроблено та внесено: Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського

РОЗРОБНИК ПОЛОЖЕННЯ: Корнієнко Ірина Анатоліївна, доцент кафедри української мови і літератури, кандидат філологічних наук, доцент.

Положення схвалено на засіданні кафедри української мови і літератури
Протокол від « » серпня 2019 року №

Завідувач кафедри української мови і літератури _____(Рускуліс Л.В.)

Положення погоджено навчально-методичною комісією

Протокол від « » серпня 2019 року №
Голова навчально-методичної комісії _____ (.)

Положення погоджено навчально-методичною комісією університету

Протокол від « » серпня 2019 року №
Голова навчально-методичної комісії університету _____()

ЗМІСТ

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ	4
ПЛАНУВАННЯ РОБОТИ	5
СТРУКТУРА ТА ВИМОГИ ДО ЗМІСТУ КУРСОВОЇ РОБОТИ.....	9
Титульний аркуш	9
Зміст.....	11
Список умовних скорочень	11
Вступ.....	11
Основна частина.....	31
Висновки.....	33
Список використаних джерел.....	34
Ілюстрації, таблиці, формули і додатки.....	35
ОБСЯГ ТА ПРАВИЛА ОФОРМЛЕННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ	38
ЗАХИСТ КУРСОВОЇ РОБОТИ.....	42
Критерії оцінювання	43
Рецензія наукового керівника на курсову роботу	45
АПРОБАЦІЯ НАУКОВОЇ РОБОТИ.....	45
Стаття.....	45
Тези	47
Доповідь.....	48
ДОДАТКИ	50
Додаток 1. <i>Зразок титульної сторінки курсової роботи</i>	50
Додаток 2. <i>Зразок оформлення змісту курсової роботи</i>	51
Додаток 3. <i>Зразок нумерації розділу, підрозділу, підпункту</i>	52
Додаток 4. <i>Приклади бібліографічного оформлення</i>	53
ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА.....	56

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Курсова робота – це самостійне навчально-наукове дослідження студента, що виконується з певного курсу або з окремих його розділів.

Мета написання курсової роботи – закріплення, поглиблення й узагальнення одержаних студентами за навчальний період знань та їх застосування у вирішенні конкретного фахового завдання.

Тематика курсових робіт має відповідати завданням навчальної дисципліни і бути тісно пов'язана з практичними потребами конкретного фаху, зокрема освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» за напрямом підготовки «Українська мова і література».

2. Курсова робота виконується державною мовою.

3. Вимоги до самостійності.

Основною вимогою до наукових робіт студентів є їх самостійне і творче виконання. Досить часто в роботах наявне зловживання цитатами, запозиченими зі статей, монографій, підручників і мережі Інтернет, що зумовлює негативну оцінку роботи.

Слід пам'ятати, що кожна надрукована на папері (вміщена на компакт-диску чи іншому носії) або у всесвітній комп'ютерній мережі думка має власника, а її несанкціоноване використання є крадіжкою чужої інтелектуальної власності, за що передбачене покарання. Тому варто бути надзвичайно уважним і коректним, цитуючи праці вітчизняних дослідників, викладаючи зміст іншомовних наукових джерел, використовуючи інформацію з CD та Інтернету.

4. Керівництво курсовими роботами здійснюється кваліфікованими викладачами, у першу чергу, тими, хто має науковий ступінь або/і вчене звання.

До обов'язків **наукового керівника** курсової роботи бакалавра входить:

- консультування студентів із питань вибору теми роботи, розроблення її плану, добору необхідної літератури, підготовки окремих розділів;
- консультування студентів щодо збирання, аналізу та безпосереднього опрацювання й викладу матеріалу;

- формулювання основних завдань роботи із зазначенням термінів виконання кожного розділу;
- контроль за дотриманням студентом регламенту підготовки курсової роботи;
- контроль наукової відповідності роботи;
- надання допомоги випускнику в підготовці до захисту курсової роботи;
- підготовка рецензії про курсову роботу з ґрунтовною характеристикою її наукової відповідності.

5. Обов'язки студента з виконання курсових робіт:

- чітко дотримуватися графіка роботи над курсовим дослідженням і вчасно завершувати відповідні розділи роботи;
- вчасно визначитися з темою роботи та узгодити з науковим керівником план дослідження;
- консультуватися з науковим керівником із питань дослідження;
- звітувати науковому керівникові про стан підготовки дослідження;
- завершити роботу в межах визначеного терміну;
- пройти захист курсової роботи на відповідній кафедрі;
- подати остаточний варіант роботи в друкованому вигляді;
- відповідальність за правильність висновків та якість оформлення несе студент – автор роботи.

ПЛАНУВАННЯ РОБОТИ

Підготовка курсової роботи вимагає виокремлення її певних етапів і визначення конкретних завдань, які необхідно розв'язати на кожному з них. Планування передбачає розподіл часу для написання роботи, дотримання визначених термінів та обсягів. Виконання наукової роботи містить наступні етапи:

- 1) визначення напрямку дослідження, вибір і затвердження теми роботи;
- 2) добір та опрацювання наукової літератури з теми;
- 3) відбір та опрацювання фактичного матеріалу;
- 4) складання й узгодження з науковим керівником попереднього плану

дослідження;

5) викладення змісту роботи згідно з її структурою; формулювання висновків;

6) оформлення списку використаних джерел і додатків;

7) подання чорнового варіанта роботи науковому керівникові;

8) усунення зауважень, урахування рекомендацій наукового керівника, остаточне редагування тексту, підготовка роботи до рецензування й захисту;

9) захист наукового проекту.

Нижче детально розглянуто основні етапи виконання наукової роботи.

1. Вибір теми. Теми наукових робіт студенти обирають із запропонованого кафедрою переліку або самостійно. Найчастіше тему пропонує науковий керівник – викладач кафедри, який працює в галузі відповідної проблематики. Тематика курсових робіт повинна відповідати змісту, завданням навчальної дисципліни, за якою виконується робота, передбачати дослідницький характер, актуальність і наукову новизну роботи, враховуючи стан дослідження проблеми.

Студент може запропонувати власну тему роботи з урахуванням своїх науково-практичних інтересів за умови обґрунтування доцільності проведення дослідження. У разі схвалення керівником тему необхідно затвердити на відповідній кафедрі.

До сфери *літературознавчих тем* входять актуальні проблеми розвитку вітчизняного й зарубіжного літературознавства, історії української літератури, літературної критики.

Наукове дослідження з *методики навчання української літератури* спрямовується на розв'язання актуальних для національної школи України проблем, окреслених у державних документах про школу та мовно-літературну освіту (державні програми «Освіта. Україна XXI століття», Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті, Концепція реформування гуманітарної освіти, Концепція мовно-літературної освіти, Державний стандарт

базової і повної середньої освіти, навчальні програми з української мови і літератури). Перспективні теми дослідження з методики навчання української літератури мають урахувати досягнення методичної науки на сучасному етапі, а саме: основні концепції вивчення літератури в сучасній школі.

До кола *мовознавчих* тем відносяться актуальні проблеми історії української мови, орфоєпії, лексикології, фразеології, діалектології, словотвірної дериватології, граматики, що висвітлюються в різних аспектах.

Обрана тема затверджується на засіданні кафедри й не змінюється, але допускається її коригування, враховуючи специфіку опрацьованого матеріалу.

Теми курсових робіт не можуть збігатись у студентів одного курсу й не повинні повторюватися з року в рік. На кафедрах створюється каталог опрацьованих тем із метою уникнення дублювання.

2. Пошуки й вивчення літератури. Робота над науковим дослідженням розпочинається з опрацювання бібліотечних каталогів, картотек, бібліографічних покажчиків тощо. На цьому етапі студенти ознайомлюються з наявною з обраної проблеми науковою й довідковою літературою, рекомендованою науковим керівником та дібраною самостійно, конспектуючи потенційно важливі думки й положення, які можна використати в тексті. Необхідна фіксація всіх бібліографічних даних опрацьованого джерела (автор, місто й рік видання, видавництво, кількість сторінок), що надалі полегшить укладання списку використаних джерел.

Підбираючи літературу з теми дослідження, варто переглянути нові номери українських періодичних наукових видань та збірників наукових праць. Обов'язковим є використання наукових праць учених Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського, які працюють у межах обраної студентом наукової проблеми.

Посилатися слід на останні видання публікацій та активно використовувати новітні наукові дослідження. Серед усіх бібліографічних джерел мають переважати праці ХХІ століття. Негативною ознакою роботи вважається відсутність чи замала кількість (менше від 10 позицій)

використаних сучасних досліджень з обраної проблеми, що зумовлює зниження оцінки. Етап збирання й відбору інформації надзвичайно важливий для проведення дослідження. Від того, наскільки ретельно і ґрунтовно підібрано й опрацьовано інформацію з теми, залежатиме результативність наукової розвідки.

Інформація повинна бути актуальною й точно відображати реальний стан дослідження об'єкта; достовірною (тобто презентовані в науковому документі дані й результати мають бути істинними і правдивими); релевантною (безпосередньо стосуватися теми дослідження); подаватися в такій системі показників, за якою виключається ймовірність протиріч і неузгодженості у висновках.

Порядок опрацювання джерел:

- вивчення джерел із фондів бібліотеки університету, кафедр факультету;
- вивчення фондів інших бібліотек за тематичними каталогами;
- користування послугами інтернет-бібліотек;
- ознайомлення з іншими джерелами за порадою керівника.

Систематизацію матеріалу бажано розпочинати з наукових праць, у яких проблема відображається в цілому (монографії, підручники, теоретичні статті), а потім звертатись до статей, присвячених певним літературознавчим / мовознавчим / методичним дослідженням. Спершу вивчають останні дослідження з обраної проблеми, а потім – більш хронологічно віддалені.

Огляд літературних джерел здійснюється не для запозичення матеріалу, а з метою осмислення знайденої інформації та вироблення власної концепції, яка може стати самостійною публікацією автора. Головною ідеєю аналізу інформації повинно бути обґрунтування актуальності й перспективності своєї наукової роботи.

Вивчаючи літературні джерела, треба стежити за оформленням виписок, щоб надалі ними було легко користуватися. Працюючи над частковим питанням або розділом, слід пам'ятати про їх зв'язок із загальною проблемою; розробляючи широку проблему, необхідно розділяти її на частини, кожна з

яких детально продумувати.

3. Складання плану роботи. Після ознайомлення з літературою студент повинен мати сформовану думку про напрям свого дослідження й бути готовим до складання плану дослідження.

Курсова робота обов'язково має план, який містить вступ, два розділи, що поділяються на декілька підрозділів, висновки, список використаних джерел та, за необхідності, додатки (див. *Додаток 1*).

План наукового дослідження узгоджується з науковим керівником ще до початку роботи над текстом і повинен відповідати темі роботи, мати чітку логіку поєднання теоретичної і практичної або/і методичної частин.

У процесі розроблення й обговорення плану дослідження рекомендується скласти поетапний календарний план написання роботи.

СТРУКТУРА ТА ВИМОГИ ДО ЗМІСТУ КУРСОВОЇ РОБОТИ

Структура курсового дослідження чітко регламентована й містить такі основні елементи:

- 1) титульний аркуш;
- 2) зміст (план);
- 3) за необхідності – перелік умовних позначень чи скорочень;
- 4) вступ;
- 5) основну частину;
- 6) висновки;
- 7) список використаних джерел;
- 8) додатки (за потреби).

ТИТУЛЬНИЙ АРКУШ

Титульний аркуш є основним елементом курсової роботи. З нього розпочинається нумерація сторінок (номер сторінки на ньому не проставляється).

На титульному аркуші зазначають повну назву навчального закладу та

його відомчу підпорядкованість, факультет, кафедру, при якій виконано роботу, назву роботи, дані про студента і наукового керівника, місто і рік подання роботи до захисту. Крапки в кінці речення не ставлять, переноси не допускаються, як і скорочення в назві навчального закладу і назві роботи.

Текст верхньої частини аркуша (назву міністерства, вищого навчального закладу) друкують великими літерами, вирівнювання – по центру, кеглем 14.

Назву факультету – маленькими літерами, крім першої букви, вирівнювання – по центру, кеглем 14.

Назву кафедри – маленькими літерами, крім першої букви, справа, кеглем 14.

Назву теми роботи друкують великими літерами напівжирним шрифтом, вирівнювання – по центру, кеглем 14.

Вид дослідження – маленькими літерами, крім першої букви, вирівнювання – по центру, кеглем 14 (у курсовій роботі вид дослідження вказується перед назвою роботи).

Назва спеціальності починається з великої літери й береться в лапки; прізвище, ім'я, по батькові автора роботи подають маленькими літерами, крім перших букв власних назв, і виділяють напівжирним шрифтом.

Науковий ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я, по батькові наукового керівника і консультанта друкують маленькими літерами, крім перших букв власних імен, справа, кеглем 14.

На титульному аркуші курсової роботи вказують кількість балів за національною шкалою та шкалою ECTS; прізвище, ім'я, по батькові членів комісії.

Місто і рік написання наукового дослідження зазначають маленькими літерами, крім першої букви власної назви, вирівнювання – по центру, кеглем 14.

Зразок оформлення титульної сторінки курсової, дипломної роботи бакалавра, магістра наведено відповідно в додатках.

ЗМІСТ

У змісті прописані найменування й номери початкових сторінок розділів, підрозділів та пунктів (якщо вони мають заголовок), зокрема, вступу, висновків, додатків, списку використаних джерел. Приклад оформлення змісту курсової роботи подано у відповідному додатку.

СПИСОК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

Якщо в курсовій роботі вжито специфічну термінологію, а також використано маловідомі скорочення, нові символи, позначення тощо, то їх перелік подається на окремому аркуші перед вступом як список умовних скорочень. Перелік друкується двома колонками, де ліворуч за алфавітом наводять, наприклад, скорочення, праворуч – їх детальне розшифрування. Якщо вони повторюються менше від трьох разів, то перелік не складають, а їх розшифрування наводять у тексті при першому згадуванні.

ВСТУП

Вступ – надзвичайно важлива й відповідальна частина курсової роботи, оскільки він містить усі її характеристики. Завдання вступу – розкрити сутність і стан наукової проблеми, обґрунтувати необхідність проведення дослідження. Вступ має бути ґрунтовним, конкретним, не обтяженим цитатами.

Структура вступу:

- актуальність теми дослідження;
- зв'язок роботи з науковим проектом відповідної кафедри;
- мета роботи;
- завдання роботи;
- об'єкт і предмет дослідження;
- методи дослідження;
- теоретико-методологічна основа дослідження;
- наукова новизна одержаних результатів;
- теоретичне значення одержаних результатів;
- практичне значення результатів роботи;

- апробація результатів дослідження;
- структура та обсяг роботи.

Заголовок структурної частини **ВСТУП** друкують без лапок великими літерами, напівжирним шрифтом по центру сторінки. Крапку в кінці заголовка не ставлять. Структурні частини вступу виділяються в тексті напівжирним шрифтом.

Актуальність теми дослідження

«Актуальність» у перекладі з латинської – важливість, практична значущість обраної для розв’язання проблеми. У висвітлення актуальності слід включити сутність проблеми й доцільність її дослідження. Чітке формулювання наукової проблеми, визначення її суті є запорукою успішності й результативності всієї роботи. Розкриваючи актуальність дослідження, студенту необхідно визначити суперечності, що підлягають розв’язанню саме в його роботі.

Для з’ясування стану розроблення обраної теми здійснюється короткий *огляд літератури*, з якого робиться висновок про те, що обрану тему ще не було розкрито або проблему вивчено частково чи в певному аспекті, що зумовлює необхідність подальшого дослідження. Огляд літератури за темою засвідчує обізнаність студента з останніми досягненнями й розвідками в обраній галузі, його вміння систематизувати джерела і критично їх оцінювати; в цьому огляді окреслюються основні етапи розвитку наукової думки за проблемою дослідження. Стисло, критично аналізуючи роботи попередників, студент називає ті питання, що залишилися нерозв’язаними, й, отже, визначає своє місце у вирішенні проблеми.

Огляд літератури має бути коротким, систематизованим аналізом теоретичної, методичної і практичної новизни розглянутих робіт, які доцільно згрупувати таким чином: праці, що висвітлюють історію розвитку проблеми, теоретичні праці, повністю присвячені темі, а згодом – ті, що розкривають тему частково.

У вступній частині курсової роботи з методики навчання української літератури студентові необхідно обґрунтовувати актуальність обраної теми відповідно до потреб суспільства щодо літературної освіти молоді, спираючись на положення державних документів про шкільне вивчення літератури та знання теорії й практики предмета.

Основні помилки під час обґрунтовування актуальності дослідження:

- не вказано, у чому саме полягає суть невирішеної проблеми (завдання);
- перебільшено обсяг поданої інформації;
- не окреслено, які саме суперечності вирішуються автором у дослідженні;
- аналітичний огляд вітчизняних і зарубіжних публікацій з теми роботи має форму звичайного переліку прізвищ і не відбиває рівня та аспектів дослідження проблеми; при цьому дослідження провідних науковців «перемішуються» з напрацюваннями дослідників, які тільки розпочинають свою роботу у відповідному напрямі.

Зв'язок роботи з науковими проектами відповідної кафедри

Коротко викладають зв'язок обраного напрямку дослідження з науковими проектами кафедри, на якій виконується робота.

Мета і завдання дослідження

Мета дослідження – наперед спрогнозований і словесно-логічно описаний бажаний результат дослідження. Цей науковий норматив роботи формулюється на основі аналізу й актуальності теми, виявленого протиріччя і порушеної проблеми. Мета дослідження пов'язана з об'єктом і предметом дослідження, кінцевим результатом та шляхом його досягнення.

Мета – це задум дослідження, науковий результат, якого прагнуть досягти. Мета відображає спрямованість наукового пошуку на одержання нових знань та їх експериментальну апробацію. Правильне визначення мети роботи дає змогу виокремити в ній основний напрям дослідження,

упорядкувати пошук та аналіз матеріалу, підвищує якість роботи. Поставленої мети необхідно досягти, а результати дослідження представити у висновках.

Основні помилки під час формулювання мети дослідження:

- ототожнення мети з одним із завдань роботи;
- на початку речення використовуються такі слова, як «дослідити...», «вивчити...», що вказує на спосіб досягнення мети, а не на саму мету.

Мета роботи зазвичай тісно переплітається з назвою дослідження й має чітко вказувати, що саме розв'язується в ньому.

Мета дослідження конкретизується в його **завданнях**, що дають уявлення про спрямованість наукової розвідки. Чітко окреслені завдання визначають шлях пошуку, вибудовують, уточнюють послідовність дій дослідника. Визначаючи мету, студент передбачає, який результат має отримати в процесі дослідження, а завдання показують, що саме необхідно зробити для досягнення мети.

Завдання дослідження слід розташовувати в такому порядку, у якому заплановано їх вирішення. Кожне наступне завдання повинно бути логічно зумовлено попереднім.

Завдання не можуть дублювати мету й широко формулюватись. Системність завдань та їх вирішення уможливають досягнення прогнозованої мети, одержання результату дослідження обраної проблеми, теми тощо.

Складовими завдань дослідження є:

- вирішення теоретичних питань;
- усебічне вивчення практики вирішення мовознавчої / літературознавчої / методичної проблеми;
- обґрунтування необхідної системи заходів щодо вирішення вказаної проблеми.

Завдання формулюють у формі переліку (*вивчити..., описати..., встановити..., виявити..., розглянути..., визначити..., обґрунтувати..., довести..., показати...* та ін.).

У науковій роботі визначають, як правило, від 3 до 5 завдань.

Об'єкт і предмет дослідження

Об'єкт і предмет дослідження – поняття, співвідносні між собою як ціле і частина, де об'єкт є родовим поняттям (гіперонімом), а предмет – видовим (гіпонімом). Об'єкт дослідження – це процес або явище, що породжує проблемну ситуацію. В об'єкті виокремлюється та його частина, що є предметом дослідження.

Отже, предмет – безпосередньо те, що досліджено в науковій роботі, а об'єкт – галузь, у якій існує предмет. Предмет дослідження визначає тему розвідки.

Наприклад, назва курсової роботи – «Ігрові поля Майка Йогансена». Об'єктом дослідження є романи М. Йогансена «Подорож ученого доктора Леонардо...», «Пригоди Мак-Лейстона, Гаррі Руперта та інших», інші авторські видання та літературно-критичні джерела. Предметом дослідження є ігрові принципи організації художнього висловлювання в структурі романів М. Йогансена. Назва курсової роботи – «Народнопоетична фразеологія у творчості Г. Квітки-Основ'яненка». Об'єктом дослідження є фольклорні елементи мовлення у творчості Г. Квітки-Основ'яненка, предметом – семантичні та граматичні особливості народнопоетичних фразеологізмів у творчості Г. Квітки-Основ'яненка.

Формулюючи об'єкт і предмет дослідження з методики навчання української літератури, студент має звернути увагу на те, що об'єктом переважно виступає процес навчання української літератури в школі, а предметом – відповідні форми, методи й прийоми, засоби підвищення ефективності вивчення художнього твору тощо.

Основні помилки під час формулювання об'єкта і предмета дослідження:

- ці дві наукові категорії не пов'язані між собою;
- визначаються два об'єкти або два предмети дослідження (обидві категорії формулюються дуже широко або дуже вузько);
- об'єкт дослідження підмінено предметом і навпаки;
- замість предмета роботи відбито її мету.

Методи дослідження

Метод – це мисленнєвий шлях науковця за певним систематизованим комплексом прийомів, процедур і засобів, застосовуваних ним під час теоретичного дослідження та практичного втілення чи освоєння лінгвістичного / літературознавчого / лінгводидактичного явища чи процесу для досягнення поставленої мети.

Методи поділяють на *загальнонаукові* (наприклад, аналіз і синтез, діалектичний метод, індукція, дедукція) і *спеціальні наукові* (ті, що стосуються певної галузі наукового знання: мовознавства, літературознавства, історії, філософії, біології тощо).

Вибір методу дослідження залежить від предмета розвідки, спеціальності, за якою виконують наукову роботу, а також від дослідницької мети.

Методика дослідження – це впорядкована система принципів, правил, вимог і технічних приписів у використанні методів, прийомів та операцій, необхідних для отримання фактичного матеріалу, його оброблення й одержання необхідних результатів у заданій послідовності.

Методологія предметнонаукова (конкретнонаукова) – сукупність принципів, філософських ідей або специфічних методів певної науки (літературознавства, методики викладання літератури), що є базовими для розв'язання конкретної дослідницької проблеми. Це теоретико-методологічні, теоретико-методичні, технологічні, літературознавчі тощо концепції, способи наукового пізнання, на які спирається дослідник.

Методи лінгвістичних досліджень

Методологія лінгвістики – сукупність методів мовознавства. Методика в лінгвістиці — сукупність дослідницьких прийомів, що є способами виявлення нового матеріалу (як лінгвального, так і лінгвістичного) й введення його в теорію мовознавства. Прийоми в лінгвістиці – конкретні дослідницькі дії, безпосередньо спрямовані на виявлення нового мовного матеріалу і його вивчення (прийоми аналізу і синтезу; дедукції та індукції).

Метод у лінгвістиці – це пов'язана з певною лінгвістичною теорією узагальнена система теоретичних настанов і прийомів дослідження мови. Лінгвістичний метод має зв'язок із певною мовою.

Специфіка кожної теорії виявляється у своєрідності аспекта, в якому досліджується об'єкт, і мети, з якою досліджується об'єкт. Наприклад, згідно з теоретичними настановами порівняльно-історичного методу мови вивчаються в аспекті походження з метою встановлення спорідненості між ними, а згідно з теоретичними настановами структурного методу мови вивчаються в системному аспекті з метою виявлення закономірних універсальних зв'язків, що існують у мові.

Основні методи лінгвістики – описовий, порівняльно-історичний (компаративний, лінгвогенетичний), структурний, метод лінгвістичної географії (ареальний), зіставний метод (контрастивний, типологічний) та ін. Їх розрізняють не лише за теоретичними настановами, а й за аспектом, метою і прийомами дослідження.

Описовий метод вважають основним у мовознавчій науці. Завдання цього методу – дати точний опис одиниць окремої мови, пояснити особливості їх уживання. На основі цього методу створюються підручники, посібники, в яких описується фонетична система, словниковий склад, граматична будова певних мов. Цей метод забезпечує необхідним матеріалом лексикографів, які укладають різні типи словників. Він інвентаризує й систематизує мовні одиниці (звуки, слова, їх форми, речення), дає їм якісну й функціональну (тобто залежну від діяльності) характеристику. Саме тому з ним взаємодіють інші дослідні методи.

Зіставний метод (контрастивний, типологічний) – сукупність прийомів дослідження й опису мови через її системне порівняння з іншою мовою з метою виявлення її специфіки.

Завдання **зіставного методу** зводяться до виявлення особливостей зіставляваних мов у царині звуків, у словниковому складі, у граматичній будові. Вивчення мов зіставним методом має завершитися встановленням

рис **подібності й несхожості**, виявлених на певних мовних рівнях – звуковому, словниковому, граматичному. Об'єктом його вивчення (конкретно – зіставлення) є історично споріднені й не споріднені за своїм походженням мови. Зіставляються дві або кілька мов певного етапу розвитку, переважно в стані їх сучасного існування. Уже цим зіставний метод відрізняється від порівняльно-історичного, що порівнює лише споріднені мови й розглядає їх в діяхронічному (тобто різночасовому) плані.

Цим методом користуються в теорії і практиці перекладу. Цінність зіставного методу в тому, що зіставлення мовних одиниць різних мов дає змогу не тільки краще зрозуміти (а значить, і засвоїти чужу мову), а й виявити такі особливості рідної мови, на які при будь-якому іншому дослідженні увага не звертається.

Статистичний метод, або метод обчислень. Застосування методу обчислень зводиться до здобуття підрахунків структурних елементів мови, починаючи від звука, складу в слові й кінчаючи реченнями чи навіть своєрідною в певному відношенні сукупністю їх. Оскільки при статистичному описування доводиться оперувати числами, а нерідко математичними формулами і рівняннями, цей метод ще називають **квантитативним** (від лат. *quantitas* – «кількість»), тобто **кількісним**.

Поява такого методу, який здійснює лише кількісне обчислення мовних одиниць, а не аналізує якісної сторони мови, дала поштовх до поділу лінгвістичних методів на **кількісні і якісні**, або **квалітативні** (від лат. *qualitas* – «якість»). Метод обчислень – кількісний, усі інші – якісні. Попри цілковиту самотійність, вони можуть доповнювати один одного, адже бувають випадки, коли кількісна характеристика сигналізує про характер якісного стану мови. Наприклад, підрахунки показали, що в сучасній українській мові (в різних текстах) стрімко зростає кількість новостворених сполучників *у разі якщо*, *у разі коли*, що дозволяє говорити про нові тенденції в розвитку синтаксичної системи української мови, про виділення сполучників чітко спрямованого значення (конкретно – значення умови, часу).

Наслідки статистичного підходу до вивчення мовних одиниць систематизуються в різних лінгвістичних працях, найповніше – в *частотних словниках*. Їх специфіка в тому, що вони фіксують частотність уживання слів у різних сферах використання мови. У них слова розміщуються не в алфавітному порядку, а за зменшенням частоти вживання. Завдяки статистичному методу встановлено, що найпоширеніші щодо використання в повсякденному спілкуванні людей слова становлять порівняно невелику кількість нашого словникового складу.

Історичний метод. Предметом історичного студіювання можуть бути *звуки, словниковий склад, морфологічна система, синтаксична будова конкретної мови*, які розглядаються в процесі їх історичних змін. Для аналізу залучаються *факти відомих у даній мові історичних пам'яток, давніх писемних документів*. Історичні студії послуговуються також *діалектними даними* досліджуваної мови. **Мета** історичного підходу до розгляду мови – *встановити закони її розвитку, пізнати мову в її динаміці*.

До вивчення мов, що не мали в своїй історії писемності, цей метод не застосовується.

На матеріалах історичних досліджень структурних елементів мов створюються підручники і монографії з історичної фонетики, історичної морфології, історичного синтаксису.

Порівняльно-історичний метод. Він застосовується не до вивчення історії окремої мови, а пов'язаний з розглядом історично споріднених мов і спрямований на встановлення давніх, не зафіксованих у писемних пам'ятках мовних одиниць – звуків, слів, з яких утворилися відповідні одиниці сучасних чи мертвих мов. Його застосування передбачає відновити (реконструювати) спільні для історично споріднених мов слова і їх форми в такому звуковому і морфологічному вигляді, якими вони могли бути до роз'єднання чинних в історії порівнюваних мов єдиного мовного джерела на дві і більше мов. Щоб досягти такого результату, необхідно вдатися до порівняння даних близьких за

походженням мов, їх діалектів, даних, засвідчених у писемних пам'ятках цих мов або вживаних у розмовному мовленні.

Структурні методи. Основна мета – представлення структури мови й опис її системи. Цей метод допомагає описувати семантичну структуру слова. Він ґрунтується на тому, що лексичне значення слова ділиться на мінімальні одиниці смислу, що перебувають у системних відношеннях. Структурний метод реалізується в чотирьох методиках лінгвістичного дослідження – дистрибутивній, безпосередніх складників, трансформаційній і компонентного аналізу.

Компонентний аналіз спирається на парадигматичні зв'язки в системі. Компонентний аналіз був розроблений і використовується в основному як метод розкриття семантики слів, але застосовувався й до інших галузей лінгвістики, наприклад, у фонології, де фонема репрезентувалася як зв'язка чи пучок розрізнявальних (диференційних) ознак на основі ряду їх бінарних протиставлень. Метод виявився плідним і в морфології, і в синтаксисі.

У компонентному аналізі значення слова розкладається на його складники. Їх називають семантичними компонентами, семантичними множниками, диференційними семантичними ознаками, семантичними параметрами, ноемами і т. ін. Найбільш прийнятний термін «сема» як центральний термін компонентного аналізу, оскільки відповідає вимогам лаконічності, прозорості, мотивованості, що вказує на його належність до семантики як плану змісту, володіє гарним словотвірним потенціалом (пор. «семний склад», «класема», «гіперсема» і т. д.). *Сема* – це елементарний складник значення слова чи іншої мовної одиниці, що відображає розрізнявальні мовною ознаки позначуваного.

Дистрибутивний аналіз. Спирається на положення про те, що різні мовні елементи мають різне оточення (дистрибуцію). Оскільки оточення кожного елемента є своєрідним, специфічним, неповторним, то на його (оточення) основі можна докладно вивчити досліджуваний мовний елемент. Дистрибутивний аналіз є корисним для машинного перекладу (на основі

оточення визначають значення багатозначного слова) і для дешифрування невідомих текстів.

Аналіз за безпосередніми складниками. В його основу покладено поступове членування мовної одиниці (слова, словосполучення, речення) на складники, яке продовжується доти, поки не залишаться нерозкладні елементи. Наприклад, за безпосередніми складниками можна показати морфемний склад слова та послідовність етапів його творення.

Трансформаційний аналіз. Його суть полягає в тому, що основою класифікації мовних одиниць є їх здатність чи нездатність перетворюватися (трансформуватися) на інші одиниці. Якщо одна з досліджуваних одиниць допускає якусь трансформацію, а інша – ні, то такі одиниці належать до різних класифікаційних рубрик. Трансформаційний аналіз знайшов практичне застосування в прикладній лінгвістиці, особливо в автоматичному перекладі (різні синтаксичні конструкції трансформуються в основну, інваріантну, а вже інваріантні перекладаються іншою мовою) та у викладанні рідної та іноземної мов.

Моделювання. Моделювання може мати таку структуру: 1) постановка завдання; 2) створення або вибір моделі; 3) дослідження моделі; 4) перенесення знань з моделі на оригінал (наприклад, модель родовідного дерева). Зазвичай моделювання інтерпретують як метод теоретичного рівня наукового пізнання.

Методологія літературознавча – система методів, використовуваних у науці про літературу; теоретичне осмислення сутності цих методів, їх евристичних можливостей, умов ефективного використання; стає адекватним інструментарієм під час прямих та опосередкованих кореляцій між концепціями і сприйняттям літератури; логічно сформульовані й інтуїтивно досягнуті положення, що є засобами в оцінці, аналізі, осмисленні, декодуванні та систематизації досліджуваних явищ.

Метод у літературознавстві – система наукових засобів пізнання і тлумачення літературного феномену, спосіб цього розуміння і висвітлення. Формується у процесі осмислення словесних творів і залежить від світогляду та

естетичних уявлень інтерпретатора, що підлягають основним засадам суспільної свідомості або вступають з ними в суперечність, чим забезпечують оновлення методу або вироблення нового способу пізнання.

Методи літературознавчого дослідження: біографічний, компаративний (порівняльно-історичний, порівняльно-типологічний), культурно-історичний, психологічний, психоаналітичний, феноменологічний, соціологічний, структуральний, постструктуралістський, формалістичний та ін. Також виокремлюють описовий, герменевтичний, структурно-функціональний, методи рецептивної естетики, контекстуального аналізу, міфологічної критики, семіотичний. Окрім того, можуть застосовуватись різновиди архетипної, феміністичної, екзистенційної інтерпретації художнього твору тощо. Ці методи виникли в надрах однойменних шкіл і літературознавчих напрямів.

Об'єктом літературознавчого методу є текст (твір), а основним, традиційним способом його пізнання – читання й інтерпретація. Призначення методу полягає в дослідженні літературного явища, теоретичному осмисленні його форми і змісту.

Кожен метод у літературознавстві репрезентує варіативний підхід до художнього твору (тексту) і не претендує на універсальність його тлумачення.

Філологічний метод вивчення художньої літератури полягає у збиранні, систематизації, тлумаченні текстів із погляду мовних особливостей. Найпомітніші представники – славіст В. Ягич, український літературознавець В. Перетц. Філологічні студії відіграли позитивну роль у вивченні мови художнього твору, зосередили значний фактичний матеріал.

Біографічний метод виходить із того, що творчість письменника, її характер і спрямування визначаються його біографією, фактами його життя, своєрідністю особистості митця. Основоположник методу – французький літературознавець

Ш.-О. Сент-Бев, автор кількатомних «Літературних портретів» (ученого цікавила творча індивідуальність письменника, його життя, звички, «моральна фізіологія», навіть домашній побут, дрібниці повсякденного життя). Серед

українських літературознавців цей метод застосовували С. Єфремов, М. Чалий, О. Огоновський, М. Петров, І. Франко, С. Балей, І. Дорошенко та ін.

Біографічний метод використовується не як універсальний, а як один із часткових.

Історичний метод (конкретно-історичний, історико-генетичний, історико-функціональний) – дослідження, зорієнтоване на осмислення і ґрунтовне висвітлення суспільно-політичних процесів, відображених у художньому світі твору. Може бути доречним під час аналізу творів історичної тематики. Але при цьому слід ураховувати, що застосування цього методу зумовлює посилену увагу до змістових компонентів твору – й ігнорування його естетичної природи, тобто особливостей художньої форми.

Культурно-історичний метод у вивченні явищ мистецтва передбачає використання культури як ключа до інтерпретації художніх творів і до осмислення художнього процесу. У трактуванні представників цього методу культура – соціальна пам'ять людства, суспільний продукт діяльності людей, і тільки в її лоні художній твір може виникнути й реалізувати себе як соціальний феномен, бути прийнятим і зрозумілим. Література усвідомлюється як частина загальної духовної культури й розглядається у зв'язку з іншими видами мистецтва.

Порівняльний (компаративний) метод займається зіставленням еволюційних тенденцій національних літератур, вивченням безпосередніх та опосередкованих взаємин між ними, їх подібностей і відмінностей. На відміну від інших методів, об'єкт порівняльного дослідження є щонайменше бінарним (складається з двох співвідносних складових – це можуть бути окремі твори, їх фрагменти чи певні аспекти, а також комплекси мистецьких творів, як-от: творчість письменника, літературний жанр, стильовий напрям тощо).

Основні проблеми порівняльного літературознавства:

- міграція сюжетів, мотивів та їх варіанти в національних літературах;

- типологія художніх форм (зіставлення художніх явищ різних часів і літератур з метою виявлення спільних ознак та закономірностей розвитку);
- історична еволюція художніх форм (жанри, стилі, стильові різновиди, типи творчості) у словесному мистецтві різних народів, а відтак – відтворення загальносвітової (регіональної) динаміки літературного розвитку;
- культурний контекст окремих літературно-мистецьких явищ.

Психолінгвістичний метод звертає особливу увагу на глибини людської свідомості, на психологію художньої творчості; для нього характерна увага до психології сприймання художніх творів, поглибленого аналізу характерів, психології літературних героїв.

Близький до психолінгвістичного методу *інтуїтивізм* (А. Бергсон, Б. Кроче), який підносить значення підсвідомого, оголошує інтуїцію головним і визначальним методом естетичного пізнання. Сучасні прихильники інтуїтивізму стверджують, що мистецтво інтуїтивно глибше проникає в суть життя, ніж заснована на інтелекті наука.

Психоаналітичний метод. Суть методу полягає в тлумаченні підсвідомого у психічній (і творчій) діяльності людини. Художня творчість розглядається крізь призму примирення «принципу задоволення» і «принципу реальності».

Об'єктами інтерпретації для психоаналізу можуть бути:

- характери персонажів;
- система образів;
- структура сюжету і позасюжетні елементи;
- епізодичні мотиви, образи-символи: заслуговують на увагу постійні образи творчої системи;
- художні деталі.

Архетипна критика – різновид сучасної критики психолого-генетичної специфіки художнього феномену, підґрунтям якої є концепція К.-Г. Юнга. Архетипні образи, як уважав дослідник, є джерелом міфології, релігії й мистецтва.

Архетипний образ захоплює митця, який черпає зі сфери неусвідомленого натхнення, одухотворюючи, розгортаючи архетип у творчому процесі. В аналітичній психології К.-Г. Юнга описані архетипи Великої Матері, Вічної Дитини, Старого Мудреця, Діви, Духу, Священного Шлюбу тощо, а також архетипи у психічній структурі людини – Персона, Аніма, Анімус і Самість.

Феноменологія (від гр. – «те, що з'являється», + «слово», «вчення») – філософська течія, в основу якої покладений дескриптивний метод, за допомогою якого феномен розглядається поза контекстом на підставі його іманентної сутності. За допомогою феноменологічного методу досліджується шлях до з'ясування інтенцій, початкових імпульсів, з яких у процесі творчості народжуються образи, мотиви, формотворчі елементи і все інше, притаманне літературному твору.

Феноменологічна теорія (Р. Інгарден) трактує літературний твір як об'єкт, усвідомлюваний через акт читання (читання – як феномен (від гр. «те, що з'являється у свідомості», «вияв свідомості»). Художнє сприймання твору постає як акт співтворчості. Послідовники цієї теорії зосереджували увагу на онтології (бутті) літературного твору, на дослідженні взаємозв'язку між уявою автора і світом, зображенням у тексті.

Літературна герменевтика (від гр. «з'ясовувати», «пояснювати») – наука інтерпретації (тлумачення) художнього тексту (М. Гайдегер, Г.-Г. Гадамер, П. Рікер). Герменевтика передбачає індивідуальне (суб'єктивне) прочитання, освоєння тексту, яке спирається на попередній естетичний і мисленнєвий досвід реципієнта (того, хто сприймає). Між твором та інтерпретатором виникає діалог як між минулим і сучасним. Розуміння тексту трактується як саморозуміння реципієнта. Сама ж інтерпретація є принципово відкритою (може бути безліч інтерпретацій тексту) і ніколи не є завершеною.

П. Рікер виділяє *три етапи розуміння літературного тексту*:

- 1) аналіз змісту і форми твору;
- 2) процес читання, що зумовлює певну реакцію читача;
- 3) привласнення значення тексту (текст стає надбанням уяви і свідомості читача).

Рецептивна естетика (від лат. «прийняття», «сприйняття») – теорія рецепції (естетика сприймання, теорія сприймання), започаткована Г. Р. Яуссом і В. Ізером у 60-х роках ХХ ст. Головна засада рецептивної естетики – активна роль читача у процесі пізнання й реалізації літературного тексту. Г. Яуссу належить *концепція «горизонту сподіваного»*, яка окреслює читацькі можливості досягнути художній текст як єдине ціле і є органічним елементом в оцінюванні твору. Рецептивна естетика розглядає художній текст як відкриту структуру, зорієнтовану на читача, вивчає читацькі реакції, оцінки. У системі «автор – твір – читач» увага акцентується на останньому компоненті. У. Еко обґрунтував тезу про те, що художній твір у своїй структурі має можливості і перспективи для творчої взаємодії з читачем, для гри його уяви.

Структуралізм як теоретичний напрям веде початок від «Курсу загальної лінгвістики» (1916) Ф. де Соссюра, де мова розглядається як система знаків. К. Леві-Стросс, П. Якобсон, Р. Барт, Ю. Лотман розвинули це вчення. Структуралізм у літературознавстві виявив себе в концепції тексту: текст розглядається як система знаків; з'ясовується питання, що робить мовну інформацію твором мистецтва; досліджуються поетичні функції мови.

Структуралізм як літературознавча методологія передбачає вивчення літератури як мистецтва слова в системно-функціональному аспекті за допомогою понять: елемент, структура, система, функція, модель, домінанта, паралелізм, текст, ідея, бінарні опозиції тощо.

Семіотика («сема» від гр. – «знак») тісно пов'язана зі структуралізмом і виникла під впливом теорії знака Ф. де Соссюра. Об'єктом семіотичних досліджень є всі сфери культурної діяльності: архітектура, малярство, театр, кінематографія, література, – які можна розглядати як систему знаків. Ю. Лотман розробив семіотичний аналіз поезії. Вчений розглядає поетичний текст як складну ієрархічну систему, елементи якої взаємопов'язані. Кожен літературний текст формується з декількох систем (рима, метрика, лексика).

Постструктуралізм заперечив традиційне уявлення про автора як про джерело тексту, оскільки саме читач є творчим співучасником інтерпретації тексту.

Деконструктивізм як один з напрямків постструктуралізму висунув ідею «децентралізації» структури і розвинув новий погляд на письмо як на «гру присутності» і «відсутності».

Міфологічний аналіз. Прихильники міфологічного аналізу міфологію пов'язують із літературною творчістю (міф як складова частина художньої структури твору). Отже, прочитання літературних творів передбачає виявлення й аналіз (інтерпретацію) міфологічних елементів або структур.

Методика міфологічного аналізу передбачає розпізнавання і виявлення в художньому творі міфів або міфологічних структур; ідентифікацію літературного варіанта міфу з інваріантом (наприклад, за словником міфів або за іншими джерелами – фольклором, священними текстами й ін.); зіставлення літературного міфу з виділеним інваріантом; з'ясування смислів і значень літературного міфологічного образу в загальній структурі художнього твору; визначення контексту літературних міфологічних образів чи мотивів; з'ясування художнього колориту міфологічного образу (з урахуванням історичної доби, типу творчості, стильових різновидів тощо); дослідження мотиву звернення письменника до міфологічних образів.

Під час розв'язання поставлених завдань науково-дослідної роботи з **методики навчання української літератури** використовуються такі методи дослідження:

- теоретичні – системний аналіз філософської, психолого-педагогічної, літературознавчої й методичної літератури для узагальнення педагогічного досвіду, визначення наукових засад дослідження й розроблення методики розвитку літературних знань і вмінь учнів; теоретичне узагальнення педагогічного досвіду з означеної проблеми; метод теоретичного моделювання для визначення предмета, об'єкта

- дослідження; порівняльна характеристика результатів традиційного і дослідного навчання;
- емпіричні – педагогічне спостереження, анкетування, бесіди з учителями й учнями, тестування вчителів-словесників та учнів з метою діагностування рівня сформованості вмінь і навичок з української літератури, аналіз уроків літератури, аналіз творчих робіт, усних і письмових відповідей учнів; констатувальні зрізи для одержання інформації про стан досліджуваної проблеми в шкільній практиці; педагогічний експеримент для з'ясування ефективності розробленої методики (констатувальний, формувальний); моделювання уроків для певних класів;
 - методи математичної статистики для аналізу результатів експериментальної роботи.

Основні помилки під час формулювання методів дослідження:

- методи лише перелічуються без указівки на те, з якою метою той чи інший метод застосовували;
- не звертається увага на методи теоретичного плану, за допомогою яких опрацьовується наукова та науково-методична література.

Методи дослідження автор роботи обирає, консультуючись із науковим керівником.

Теоретико-методологічна основа дослідження

У літературознавчому / мовознавчому / методичному дослідженні потрібно окреслити теоретико-методологічну основу роботи. Вказати вчених, які займалися фундаментальними лінгвістичними / літературознавчими дослідженнями, тісно пов'язаними з темою курсової роботи. За необхідності можуть наводитися не лише праці з історії та теорії літератури, з історії та теорії мови, а й із психології, філософії, культурології, що допомагають поглиблено аналізувати певні питання.

Наукова новизна дослідження

Наукова новизна дослідження – це нові наукові положення (рішення), запропоновані автором курсової роботи. Вона вказує на відмінність отриманих ним результатів від відомих раніше. Наукова новизна визначає, що зроблено вперше, що розширено й доповнено, конкретизовано й уточнено, поширено й переведено на новий клас систем, об'єктів, що перетворено й докорінно змінено, що дістало подальший розвиток.

Обов'язково слід зазначити, які нові наукові положення (практичні рекомендації) студентом запропоновані в дослідженні особисто.

Для молодого дослідника є важким (інколи неможливим) процес здобуття абсолютно нових знань. У зв'язку з цим у студентських наукових роботах новизну визначають переважно такі терміни: *доповнено, уточнено, узагальнено, систематизовано, класифіковано, проілюстровано, обґрунтовано, унаочнено*.

Основні помилки під час визначення наукової новизни дослідження:

- наукова новизна підміняється актуальністю, теоретичною або практичною значущістю дослідження;
- немає зв'язку між новими результатами й тим, що є вже наявним у науковій літературі;
- новизна приписується вже відомим фактам або явищам;
- положення новизни формулюються як анотація.

Теоретичне значення

Теоретичне значення дослідження визначає, що розроблено й обґрунтовано в теоретичному плані, що створено й аргументовано з точки зору літературознавства / мовознавства, які особливості теоретичних положень установлені, що підлягало теоретичному обґрунтуванню (наприклад, *теоретично проаналізовано, систематизовано та обґрунтовано літературознавчі засади рецептивної естетики та літературної герменевтики*).

Практичне значення

У курсовій роботі треба подати відомості про використання результатів дослідження або рекомендації щодо їх використання. Особливо звернути увагу на те, наскільки результати дослідження будуть продуктивними під час викладання української мови та літератури в школі та ЗВО.

Практичне значення результатів дослідження з української літератури полягає в їх можливості стати основою для подальших літературознавчих студій певного літературного феномену. Практичне значення одержаних результатів дослідження з української мови полягає в їх використанні у процесі проведення лекційно-практичних курсів з лексикології, діалектології, акцентології, ономастики, словотвору, морфології, синтаксису тощо, а також під час розробки й читання спецкурсів і спецсемінарів з актуальних проблем сучасної української мови.

Матеріали і висновки дослідження можуть бути використані для написання наукових робіт у МАН України учнями шкіл; у процесі підготовки вчителя до уроків, під час розроблення програм із факультативу тощо.

Апробація результатів дослідження

Результати курсової роботи повинні пройти апробацію, тобто бути оприлюдненими. Апробація, як правило, здійснюється під час виступів на науково-практичних конференціях, семінарах, засіданнях кафедр, публікації наукових статей чи тез виступів.

Структура та обсяг роботи

Останньою частиною вступу є окреслення **структури роботи** та загального обсягу роботи. Наприклад: «Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел, що включає 25 позицій. Загальний обсяг роботи – 35 сторінок, із них 32 сторінки – основного тексту». Основний текст – це кількість сторінок роботи без урахування сторінок, на яких розміщено список використаних джерел.

Наявність у **ВСТУПІ** зазначеної інформації свідчить про те, що його пишуть після підготовки основного тексту, проте бажано до написання

роботи (після опрацювання матеріалу) скласти план Вступу як основу розгортання дослідження. План можна переробити впродовж написання роботи, а зміни відбити безпосередньо у Вступі.

Вступ і висновки разом повинні становити близько 15 відсотків від загального обсягу роботи.

ОСНОВНА ЧАСТИНА

Тема дослідження розкривається в розділах основної частини. Розподіл матеріалу за розділами має бути відносно рівномірним. Кожен розділ повинен присвячуватися певній проблемі й закінчуватися коротким узагальненням та підсумками.

Основна частина роботи підпорядкована загальній структурі дослідження і складається з розділів та підрозділів (якщо є необхідність – із пунктів і підпунктів), які мають назви. Як правило, курсова робота містить 2 розділи, де перший розділ зазвичай є теоретико-аналітичним, а другий – практично-аналітичним. Кожний розділ починають із нової сторінки. У кінці кожного розділу формулюють підсумки зі стислим викладом наведених у розділі наукових і практичних результатів.

РОЗДІЛ 1 є теоретико-аналітичним обґрунтуванням об'єкта дослідження, його головна мета полягає в аналізі й систематизації набутих знань з обраної проблематики. Якщо у вступі повинен бути огляд джерел з обраної проблеми, то в першому розділі – їх аналіз.

Так, у літературознавчому дослідженні в цьому розділі необхідно окреслити теоретико-літературознавчу базу дослідження, проаналізувати підходи вітчизняних і зарубіжних науковців до певної проблеми (специфіка розвитку певного жанру, становлення конкретного літературного явища, творчість письменника в контексті доби, місце твору в художньому доробку автора тощо).

Наприклад, у курсовій роботі магістра «Ігрові поля Майка Йогансена» в першому розділі «Теоретичні засади дослідження та рецепція

українського експериментального роману критикою і літературознавством» розглядаються гра як літературознавча проблема і проза Майка Йогансена в оцінці критики та літературознавства.

У курсовій роботі з української мови у першому розділі подаються теоретико-лінгвістичні засади дослідження, аналізуються погляди лінгвістів на певну мовознавчу проблему, розкриваються базові для дослідження поняття.

У науково-дослідній роботі з методики навчання української мови чи літератури основна частина складається з двох розділів: перший – теоретичного характеру, другий – практичного. Це означає, що в першому розділі слід визначити філософсько-літературознавчі, психолого-педагогічні й методичні засади проблеми дослідження.

У тексті роботи повинні бути посилання на використані джерела. У кінці пишуться висновки до розділу, в яких наводиться категоріальний апарат, який буде підґрунтям практичного дослідження. Обсяг розділу не повинен перевищувати 40 % від загального обсягу курсової роботи.

РОЗДІЛ 2. Основна мета цієї структурної частини дослідження полягає в перевірці достовірності визначених у Розділі 1 теоретичних положень на конкретному літературознавчому / мовознавчому / методичному матеріалі. У кінці розділу наводяться висновки, яких дійшов студент під час аналізу й інтерпретації фактичного матеріалу дослідження.

Ілюструючи специфіку літературознавчого дослідження, знову звернемося до згадуваної теми курсової роботи «Ігрові поля Майка Йогансена». У другому розділі аспект гри як художній прийом розглядається в романі Майка Йогансена «Пригоди Мак-Лейстона, Гаррі Руперта та інших» на основі літературознавчих, теоретичних положень, визначених у першому розділі.

У Розділі 2 курсової роботи з української мови зазвичай здійснюється опис, класифікація й аналіз досліджуваного мовного матеріалу.

Другий розділ курсової роботи з методики навчання літератури передбачає проектування студентом оригінальної чи сконструйованої на основі пропонованих спеціалістами підходів методичної моделі вивчення художнього твору в загальноосвітній школі. Як правило, виклад матеріалу вибудовується у формі розгорнутих конспектів уроків української літератури та позакласних заходів (за необхідності). Однак такі конспекти має супроводжувати зв'язний текст (методичні ремарки), де коментується психолого-педагогічна і методична доцільність використання тих чи інших форм, методів, прийомів і засобів навчання й виховання школярів. Проектуючи навчальні моделі, студент повинен прагнути до створення цілісної методичної системи, спрямованої на розв'язання окремої наукової проблеми в теорії й практиці шкільного вивчення літератури. Для цього предметом дослідження мають бути художні твори різного літературного роду й жанру, пропоновані для вивчення в чинних навчальних програмах, що логічно пов'язані між собою. Завершують розділ лаконічним висновком про доцільність розробленої методичної моделі.

ВИСНОВКИ

У заключній частині курсової роботи (приблизний обсяг – 2-3 сторінки машинопису) необхідно зробити підсумки проведених спостережень, досліджень, теоретичних узагальнень.

У **ВИСНОВКАХ** викладаються найважливіші результати, отримані під час дослідження. Загальні «Висновки» становлять реферативний, стислий виклад найбільш важливих результатів, одержаних під час самостійного дослідження.

За змістом висновки мають бути пов'язані зі структурою роботи й відповідати завданням дослідження, повною мірою відображати матеріал, викладений у курсовій роботі. У висновках не повторюють зміст вступу, основної частини, висновки до розділів.

Важлива вимога до загальних висновків – їх стислість, чіткість, ґрунтовність.

Пишуть висновки за допомогою таких мовних кліше: *узагальнено результати проведеного дослідження; відзначено, що...; з'ясовано, що...; дослідження показало...; зіставний аналіз... уможлиблює...; отже, можна зробити висновок, що...; узагальнюючи сказане; зважаючи на викладене вище, підсумовуючи, є підстави твердити, що...*

Висновки можна оформити як суцільний текст або як пронумерований перелік найголовніших результатів дослідження. Висновки не повинні суперечити основній частині або містити інформацію, якої не було в роботі.

Висновки співвідносяться зі вступом роботи, тому повинні чітко відповідати всім параметрам, заявленим у Вступі. Положень висновків не може бути менше, ніж поставлених у роботі завдань.

У Висновках формулюють рекомендації щодо наукового і практичного використання результатів, увиразнюють прикладне значення роботи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Список використаних джерел – елемент бібліографічного апарату, що містить бібліографічні описи використаних джерел і розміщується після висновків.

Завершується курсова робота списком використаних джерел, сформованим в алфавітному порядку. Авторів з однаковими прізвищами подають в алфавітному порядку їх ініціалів, праці одного автора – за алфавітом перших літер назв його праць, праці одного автора з однаковою назвою – за хронологією. Спочатку наводять літературу, видану кирилицею, а далі – латиною.

Основна вимога до використаних джерел – дотримання вимог до оформлення бібліографічного опису видань за вимогами Бюлетеня ВАК.

Бібліографічний опис джерел складають відповідно до чинних стандартів із бібліотечної та видавничої справи.

Інтернет-матеріали подаються в загальному списку за прізвищем автора статті (матеріалу іншого характеру), вказується повна адреса інтернет-сторінки. Неопубліковані джерела подаються окремою підгрупою.

Кожна позиція списку літератури містить прізвище та ініціали автора, назву статті, книги, місто видання, видавництво, рік видання, загальну кількість сторінок (статті – від якої до якої сторінки).

Список використаних джерел як суттєва частина курсової роботи відбиває рівень дослідження, самостійної творчої роботи студента, його обізнаності, компетентності з даної проблеми, обсяг опрацьованих автором наукових джерел, рівень вивчення ним досліджуваної теми та навички роботи з літературознавчою / мовознавчою / методичною літературою.

Список використаних джерел містить тільки ту літературу, на яку наявне посилання в тексті роботи. Якісний склад цього списку має включати навчальну літературу з дисципліни та наукову літературу: монографії, статті тощо; довідники та ін. Мінімальна кількість джерел визначається через зіставлення їх з обсягом курсової роботи, умовний розрахунок – одне джерело на кожен сторінку.

ІЛЮСТРАЦІЇ, ТАБЛИЦІ, ФОРМУЛИ І ДОДАТКИ

Ілюстрації

У курсових роботах (за необхідності) слід використовувати лише штрихові ілюстрації й оригінали фотознімків. Фотознімки розміром, меншим за формат А 4, треба наклеювати на стандартні аркуші білого паперу формату А 4. Ілюстрації повинні мати назву, яку розміщують після номера ілюстрації. За потреби ілюстрації доповнюють пояснювальними даними (підрисунковий текст). Ілюстрації (фотографії, схеми, графіки, карти) й таблиці слід подавати в

роботі безпосередньо після тексту, де вони згадані вперше, або в додатках, якщо їх обсяг займає понад 2 сторінки. Ілюстрації й таблиці, розміщені на окремих сторінках роботи, включають до загальної нумерації сторінок. Ілюстрації позначають словом «Рис.» і нумерують послідовно в межах розділу, за винятком ілюстрацій, поданих у додатках. Номер ілюстрації повинен складатися з номера розділу й порядкового номера ілюстрації, між якими ставиться крапка, наприклад: Рис.1.2 (другий рисунок першого розділу). Номер ілюстрації, її назва й пояснювальні підписи розміщують послідовно під ілюстрацією. Якщо в роботі подано одну ілюстрацію, то її нумерують за загальними правилами.

Таблиці

Цифровий матеріал слід оформлювати у вигляді таблиць.

Кожна таблиця повинна мати назву, яку розміщують над таблицею й друкують симетрично до тексту. Назву і слово «Таблиця» починають з великої літери. Назви не підкреслюють. Заголовки колонок треба починати з великих літер, підзаголовки – з маленьких, якщо вони складають одне речення з заголовком, і з великих, якщо вони самостійні. Висота рядків – не менше від 8-ми мм.

Таблицю розміщують у додатках або після першого згадування про неї в тексті так, щоб її можна було читати без повороту опалітуреного блоку роботи або з поворотом за годинниковою стрілкою. Таблицю з великою кількістю рядків можна переносити на інший аркуш. При цьому назву вміщують тільки над її першою частиною. Якщо рядки або колонки таблиці виходять за формат сторінки, то в першому випадку в кожній частині таблиці повторюють її шапку, а в другому – боковик.

Якщо текст, повторюваний у графі таблиці, складається з одного слова, його можна замінювати лапками; якщо з двох або більше слів, то при першому повторенні його замінюють словами «Те саме», а далі – лапками. Ставити лапки замість повторюваних цифр, знаків, математичних символів не варто.

Якщо цифрові або інші дані в рядку таблиці не подають, то в ньому ставлять прочерк (–).

На всі таблиці повинні бути посилання в тексті, при цьому слово «таблиця» в тексті пишуть скорочено, наприклад: «...у табл. 1.2.». У повторних посиланнях на таблиці та ілюстрації треба вказувати скорочено слово «дивись», наприклад: «див. табл. 1.3.».

Додатки

За потреби до додатків доцільно включати допоміжний матеріал, потрібний для повноти сприйняття дослідження, це: а) проміжні розрахунки; б) таблиці допоміжних цифрових даних; в) інструкції та методики, опис алгоритмів і програм розв'язання завдань дослідження; г) ілюстрації допоміжного характеру; г) дані експериментів.

Додатки є необов'язковою частиною наукової роботи. Їх розміщують після бібліографії: кожен додаток – на окремому аркуші з зазначенням його номера і назви, надрукованої вгорі малими літерами з першої великої симетрично до тексту сторінки. Посередині рядка над заголовком малими літерами з першої великої друкується слово «Додаток» і велика літера (цифра), що позначає додаток. Додатки позначають послідовно великими літерами української абетки, за винятком літер І, Є, І, Ї, О, Ч, Ъ, наприклад: додаток А, додаток Б тощо. Один додаток позначається як додаток А.

Текст кожного додатка за потреби може бути поділений на розділи й підрозділи, які нумерують у межах кожного додатка. В цьому випадку перед кожним номером ставлять позначення додатка (літеру) і крапку, наприклад, А. 2 – другий розділ додатка А; В. 3.1 – підрозділ 3.1 додатка В.

Ілюстрації й таблиці, розміщені в додатках, нумерують у межах кожного додатка, наприклад: рис. Д. 1.2 – другий рисунок першого розділу додатка Д); формула (А.1) – перша формула додатка А.

До роботи за необхідності додають списки умовних скорочень (уміщують після Змісту), відео- та аудіоматеріали, виготовлену наочність тощо.

ОБСЯГ ТА ПРАВИЛА ОФОРМЛЕННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ

Текст роботи:

- друкується через 1,5 інтервали на одній сторінці стандартного аркуша;
- шрифт – Times New Roman;
- розмір шрифту – 14 мм;
- на аркуші робляться береги: лівий – 30 мм, правий – 10 мм, верхній – 20 мм, нижній – 20 мм; абзацні відступи – 5 знаків (1,25 см); заголовки відділяються зверху і знизу 1 інтервалом;
- шрифт друку має бути чітким, рядки – чорного кольору;
- щільність тексту має бути однаковою.

На сторінці суцільного тексту – 28-29 друкованих рядків, а в рядку – до 60 знаків з проміжками між словами включно.

Курсова робота відкривається титульним аркушем. На титульному аркуші мають бути підписи керівника і членів комісії.

На наступній сторінці подається зміст роботи.

Нумерація

Всі сторінки нумеруються *в правому верхньому полі*. Загальна нумерація починається з титульної сторінки, порядковий номер на ній не ставиться. Сторінки, розділи, підрозділи, пункти, рисунки, таблиці, формули нумерують арабськими цифрами без знака №.

Заголовки структурних частин друкують великими літерами. У плані заголовки підрозділів друкують малими літерами (крім першої великої) з абзацного відступу. Заголовки структурних частин «ЗМІСТ», «ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ», «ВСТУП», «ВИСНОВКИ», «СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ», «ДОДАТКИ» не нумерують. Номер розділу вказують після слова «РОЗДІЛ». Далі друкують назву розділу великими

літерами. Номер підрозділу складається з номера розділу й порядкового номера підрозділу, між якими ставлять крапку. У кінці номера підрозділу повинна стояти крапка, наприклад: «2.3.» (третій підрозділ другого розділу). Потім у тому ж рядку йде заголовок підрозділу. Підрозділи нумерують у межах кожного розділу.

В окремих випадках у наукових студентських роботах підрозділи можуть бути поділені на пункти і підпункти. Пункти нумерують у межах кожного підрозділу. Номер пункту складається з порядкових номерів розділу, підрозділу, пункту, чи параграфу, між якими ставлять крапку. В кінці номера також повинна стояти крапка, наприклад: «1.3.2.» (другий пункт (параграф) третього підрозділу першого розділу). Потім у тому самому рядку йде заголовок пункту.

Порядок посилань на літературу (джерела)

На всі одиниці бібліографічного опису, наведеного в курсовій роботі, мають бути посилання в тексті. Посилання дають у квадратних дужках [], де перше число позначає порядковий номер видання в бібліографічному описі (воно відокремлюється комою), а після цього вказують використані сторінки видання: [9, с. 22]. Посилаються на джерело і сторінку (крім газетних статей і випадків, коли вказують на джерело в цілому). Наприклад:

- Українська проза звертається до тем, що тривалий час залишалися дражливіми: «національного бездоріжжя, особистісного протистояння людини війні й сталінізму, трагічно навислих над рідною землею екологічних та етнічних катастроф, духовного яничарства» [7, с. 249].
- Серед знаних літературознавців, котрі акцентували зв'язок роману з історією, назовемо М. Стрельбицького [11], Н. Зборовську [5], Є. Сверстюка [10].

Якщо посилання дається відразу на декілька видань (позицій бібліографічного покажчика), то їх номери відокремлюють крапкою з комою, наприклад: [4, с. 269; 12, с. 134; 19, с. 20]. Крапку в кінці речення ставлять не перед квадратними дужками, а після них. Якщо цитату,

наведену в роботі, взято не з оригіналу, а з іншого видання, то це треба відобразити в посиланні, напр.: [цит. за: 8, с. 438].

У цитуванні бібліографічних джерел необхідно дотримуватися таких **ВИМОГ**:

- якщо цитату включено до основного тексту роботи, то її оформлення відповідає правилам оформлення прямої мови;
- науковий етикет потребує точного відтворення цитованого тексту, оскільки найменше скорочення наведеного витягу може спотворити зміст, закладений автором;
- якщо ж цитату наведено не в повному обсязі, то необхідно вказати місце пропущених слів (речень) трьома крапками – (...);
- якщо цитата, що має в кінці крапку, завершує речення, то в його кінці ставлять лише одну крапку не після лапок, а після квадратних дужок, у яких дається посилання на джерело цитати. Перед лапками може стояти лише знак оклику чи знак питання, якщо вони є в оригіналі; тоді крапку в кінці речення після лапок не ставлять;
- роботу не треба перевантажувати цитатами, допускається загальний обсяг цитування до 15-20 % основного тексту роботи й не більше від 2-4 рядків на сторінці;
- основну цитовану літературу опрацьовують у першому і другому розділах роботи, а в третьому вона може слугувати підґрунтям експериментального дослідження;
- уся цитована література повинна подаватися в бібліографії; вказівка на бібліографічне джерело передбачає його обов'язкове згадування в тексті роботи, тобто до списку використаних джерел включають лише публікації, цитовані в тексті. Невідповідність між джерелами, вказаними у списку літератури та наявними в тексті роботи, зумовлює значне зниження оцінки;

- дані про бібліографічні джерела (зокрема, загальна кількість сторінок і номери сторінок, де розташовано цитати) повинні відповідати реальності;
- мінімальний обсяг використаних і цитованих наукових джерел такий: *для курсової роботи бакалавра – не менше 20 позицій.*

Корпус джерел фактичного і довідкового матеріалу містить:

- 1) оригінальні писемні пам'ятки, що належать певному культурно-історичному періоду й виступають як документи доби: історичні праці (хроніки, літописи тощо), правові акти;
- 2) законодавчі акти;
- 3) архівні матеріали (організаційні документи, листи, щоденники, рукописи видань та ін.);
- 4) книжкові, газетно-журнальні видання, календарі, листівки, інші види друкованої продукції;
- 5) літературні твори;
- 6) праці лексикографічного характеру;
- 7) записи діалектного чи розмовного мовлення.

Обсяг курсової роботи:

Загальний обсяг – 25-35 стор.

Вступ – 2-3 стор.

Основна частина – 20-30 стор.

Висновки – 2-3 стор.

Типові помилки в написанні та оформленні курсової роботи

- зміст роботи не відповідає плану, не розкриває тему повністю або її основної частини;
- сформульовані назви розділів (підрозділів) не відтворюють реальну проблемну ситуацію, стан об'єкта;
- мета дослідження не пов'язана з проблемою, сформульована абстрактно й не відбиває специфіки об'єкта і предмета дослідження;

- не виявлено самостійності; не наведено ґрунтового аналізу сучасних спеціальних джерел (за останні 5 років) з теми дослідження;
- кінцевий результат не відповідає меті дослідження, висновки – поставленим завданням;
- у тексті роботи немає посилань на першоджерела або вказано не ті, з яких узято матеріал;
- бібліографічний опис джерел у списку використаних джерел наведено довільно, без дотримання вимог державного стандарту;
- обсяг та оформлення роботи не відповідають вимогам, роботу виконано неохайно, з помилками (орфографічними, стилістичними тощо).

ЗАХИСТ КУРСОВОЇ РОБОТИ БАКАЛАВРА

Студент подає курсову роботу бакалавра відповідно до графіка на перевірку науковому керівнику, який має рекомендувати її до захисту.

Захист курсової роботи проводиться відповідно до графіка, затвердженого кафедрою, в присутності комісії у складі керівника і двох-трьох членів кафедри.

Процедура захисту включає

- доповідь студента про зміст роботи;
- запитання до автора;
- оголошення відгуку наукового керівника або його виступ;
- відповіді студента на запитання членів комісії з захисту курсової роботи;
- заключне слово студента;
- рішення комісії про оцінку роботи.

Вступне слово необхідно підготувати заздалегідь у формі виступу, в якому доцільно вирізнити такі важливі питання: обґрунтування актуальності теми дослідження; мету, завдання, об'єкт, предмет, методологію; що вдалося встановити, виявити, довести; з якими труднощами довелося зіткнутися в процесі дослідження. У виступі мають міститися також відповіді на основні

зауваження наукового керівника. Доповідь студента не повинна перевищувати за часом 7-10 хвилин.

Результати захисту курсової роботи визначаються відповідно до шкали оцінювання (національна та ECTS). Оцінка за курсову роботу заноситься до залікової книжки студента і залікову відомість.

Захищені курсові роботи здаються на кафедру.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

У процесі визначення оцінки враховується низка важливих показників наукової відповідності:

- *змістові аспекти роботи* (актуальність обраної теми дослідження; спрямованість роботи на розроблення практичних рекомендацій; відповідність логічної побудови роботи поставленій меті і завданням; релевантність методологічного апарату; наявність креативних підходів до розв'язання визначених проблем; рівень обґрунтування запропонованих рішень; ступінь самостійності проведення дослідження; розвиненість мови викладу роботи та її загальне оформлення;
- *якість захисту роботи* (вміння стисло, послідовно й чітко викласти суть і результати дослідження; здатність аргументовано захищати свої пропозиції, думки, погляди; загальний рівень підготовки студента; володіння культурою презентації).

Робота, в якій глибоко проаналізовано суть обраної проблематики, використано релевантні методи дослідження, запропоновано новітні підходи до розв'язання нагальних наукових завдань, зроблено аргументовані висновки та пропозиції, увиразнено прикладні аспекти, може бути оцінена на «*відмінно*». Робота, оцінена на «*відмінно*», є бездоганною в усіх відношеннях, містить елементи новизни, має практичне значення, доповідь студента логічна і стисла, виголошена вільно, зі знанням справи, відповіді на запитання членів комісії правильні і стислі.

Робота, у якій зроблено власну оцінку джерел наукової літератури, самостійно підібрано та проаналізовано фактичний матеріал, зроблено аргументовані висновки та обґрунтовані пропозиції, може бути оцінена на «добре». Тему такої роботи розкрито, але наявні окремі недоліки непринципового характеру: в теоретичній частині поверховий аналіз літературних джерел, елементи новизни чітко не представлені, недостатньо використано сучасну наукову літературу, є окремі зауваження в рецензії, доповідь студента логічна, виголошена вільно, відповіді на запитання членів комісії в основному правильні, оформлення роботи в межах вимог.

Робота, у якій прореферовано опубліковані джерела й на їх основі частково розкрито тему, допускається до захисту, але не може бути оцінена вище, ніж «задовільно». Тему такої роботи в основному розкрито, але наявні недоліки змістового характеру: нечітко сформульовано мету роботи, теоретичний розділ має виражений компілятивний характер, наукова полеміка відсутня, в аналітичній частині надлишок елементів описовості, добір методів дослідження не завжди обґрунтовано, рецензія містить окремі зауваження, доповідь прочитана за текстом, не всі відповіді на запитання членів комісії є правильними і повними. Є зауваження щодо оформлення роботи.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

За шкалою ECTS	За шкалою університету	За національною шкалою	
		Екзамен	Залік
A	90–100 (відмінно)	5 (відмінно)	Зараховано
B	80–89 (дуже добре)	4 (добре)	
C	65–79 (добре)		
D	55–64 (задовільно)	3 (задовільно)	
E	50–54 (достатньо)		
FX	35–49 (незадовільно)	2 (незадовільно)	Не зараховано
F	1–34 (неприйнятно)		

РЕЦЕНЗІЯ НАУКОВОГО КЕРІВНИКА НА КУРСОВУ РОБОТУ

На завершену курсову роботу науковий керівник дає рецензію, у якій оцінює якість виконання дослідження.

У датованій і підписаній рецензії наукового керівника відображаються:

- актуальність дослідження;
- досягнення мети і завдань дослідження;
- рівень теоретичних знань і практичних умінь, виявлений автором при вирішенні конкретних завдань;
- достовірність отриманих результатів;
- аналіз позитивних сторін роботи, а також її недоліків і помилок.

Крім того, може відзначатися рівень підготовки студента до проведення самостійного наукового пошуку, вміння працювати з науковою літературою та розв'язувати наукові і практичні проблеми, характеризується ступінь оволодіння студентом сучасними методами дослідження та вміння логічно, обґрунтовано викладати матеріал і робити висновки.

АПРОБАЦІЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ

СТАТТЯ

Наукова стаття – один з основних видів публікацій. Вона містить виклад проміжних або кінцевих результатів наукового дослідження, висвітлює конкретне окреме питання за темою наукової роботи, фіксує науковий пріоритет автора, робить поданий матеріал надбанням фахівців.

Наукова стаття подається до редакції в завершеному вигляді відповідно до вимог, що публікуються в окремих номерах журналів або збірниках у вигляді пам'ятки авторам.

Оптимальний обсяг наукової статті – 6-12 сторінок (0,5-0,7 друк. арк.).

Рукопис статті, як правило, має містити назву роботи, прізвище й ініціали автора (-ів), анотацію (на окремій сторінці), список використаної літератури.

Стаття має просту структуру, її текст звичайно не поділяється на розділи і підрозділи.

Умовно в тексті статті можна вирізнити такі структурні елементи.

Вступ – постановка наукової проблеми, її актуальність, зв'язок з найважливішими завданнями, що постають перед українською / світовою наукою, значення для розвитку певної галузі науки або практичної діяльності (1 абзац або 5-10 рядків).

Основні (останні за часом) дослідження і публікації, на які спирається автор; сучасні погляди на проблему; труднощі при розробці даного питання, виділення невирішених питань у межах загальної проблеми, котрим присвячена стаття (0,5-2 сторінки друкованого тексту через півтора інтервали).

Формулювання мети статті (постановка завдання) – висловлюється головна ідея даної публікації, яка суттєво відрізняється від сучасних уявлень про проблему, доповнює або поглиблює відомі підходи; звертається увага на введення до наукового обігу нових фактів, висновків, рекомендацій, закономірностей або уточнення відомих раніше, але недостатньо вивчених. Мета статті випливає з постановки наукової проблеми та огляду основних публікацій з теми (1 абзац, або 5-10 рядків).

Виклад змісту власного дослідження – основна частина статті, де висвітлюються основні положення і результати наукового дослідження, особисті ідеї, думки автора, отримані наукові факти, виявлені закономірності, зв'язки, тенденції, програма експерименту, методика отримання й аналіз фактичного матеріалу, особистий внесок автора в досягнення і реалізацію основних висновків тощо (5-6 сторінок).

Висновок, у якому формулюється основний умовивід автора, зміст висновків і рекомендацій, їх значення для теорії і практики, суспільна значущість; коротко накреслюються перспективи подальших розвідок із теми (1/3 сторінки).

Жанр наукової статті вимагає дотримання певних правил:

- назва статті стисло відбиває її головну ідею, думку (якомога менше слів, краще – до п'яти);
- слід уникати стилю наукового звіту чи науково-популярної статті;

- недоцільно ставити риторичні запитання; мають переважати розповідні речення;
- не слід перевантажувати текст цифрами 1, 2 та ін. при переліках тих чи інших думок, положень;
- у тексті прийнятним є використання різних видів переліку: *спочатку, на початку, спершу, потім, далі, по-друге, по-третє; на першому етапі, на другому етапі* та ін.;
- цитати в статті мають підкріплюватися посиланнями;
- стаття має завершуватися конкретними висновками і рекомендаціями.

Особливо цінними є статті, опубліковані у фахових наукових виданнях. Вимоги до збірника студентських наукових праць «Філологія та філологічна освіта ХХІ століття: пошуки молодих» містяться в *Додатку 13*.

ТЕЗИ

Формами висвітлення підсумків наукової роботи є також тези, доповіді, матеріали конференцій, конгресів, симпозіумів, семінарів, шкіл.

Тези (гр. *thesis* – «положення», «твердження») – це коротко, точно, послідовно сформульовані основні ідеї, думки, положення наукової доповіді, повідомлення, статті або іншої наукової праці.

Тези доповіді – опубліковані до початку наукової конференції (з'їзду, симпозіуму) матеріали попереднього характеру, що містять виклад основних аспектів наукової доповіді. Вони фіксують науковий пріоритет автора, містять матеріали, не викладені в інших публікаціях.

Рекомендований обсяг тез наукової доповіді – 3-4 сторінки друкованого тексту через 1,5 інтервали. Схематично структура тез наукової доповіді має такий вигляд: теза – обґрунтування – доказ – аргумент – результат – перспективи.

Виклад суті наукової доповіді здійснюється за такою послідовністю тез: актуальність проблеми; стан розроблення (перелічуються вчені, які зверталися до висвітлення цієї проблеми); наявність проблемної ситуації; необхідність у її вивченні, вдосконаленні з огляду на сучасний стан її розробки, втілення;

основна ідея, положення, висновки дослідження, якими методами це досягається; основні результати дослідження, їх значення для розвитку теорії та (або) практики.

Посилання на джерела, цитати в тезах доповіді використовуються рідко. Допускається опускати цифровий, фактичний матеріал.

Формулювання кожної тези починається з нового рядка. Кожна теза містить самостійну думку, що висловлюється в одному або кількох реченнях. Виклад суті ідеї чи положення здійснюється без наведення конкретних прикладів.

Виступаючи на науковій конференції (з'їзді, симпозіумі), можна посилатися на опубліковані тези доповіді і спинитися на одній з основних (дискусійних) тез.

ДОПОВІДЬ

Найбільш поширеною формою усного оприлюднення наукових результатів є доповідь.

Наукова доповідь – це публічно виголошене повідомлення, розгорнутий виклад певної наукової проблеми (теми, питання).

Структура тексту доповіді практично аналогічна плану статті:

Вступ. Зазначають підстави, причини, проблемну ситуацію, що зумовили необхідність написання доповіді.

Основна частина, де аналізується нинішній стан проблеми, наводяться аргументи, обґрунтовується основна ідея (ідеї) автора.

Підсумкова частина містить висновки, рекомендації, пропозиції.

Методика підготовки доповіді для виступу на науково-практичній конференції є дещо іншою, ніж статті.

Є два методи написання доповіді. Перший полягає в тому, що дослідник спочатку готує тези виступу, на основі тез пише доповідь на семінар або конференцію, редагує її й готує до опублікування в науковому збірнику у вигляді доповіді чи статті. Другий, навпаки, пов'язаний з повним

написанням доповіді, а потім – з ознайомленням із нею, у скороченому вигляді, аудиторії. Вибір способу підготовки доповіді залежить від змісту матеріалу та індивідуальних особливостей науковця.

Специфіка усного виступу має суттєві відмінності від друкованого змісту і форми. При написанні доповіді слід зважати на те, що суттєва частина матеріалу опублікована в тезах доповіді. Крім того, частина матеріалу подається на плакатах (слайдах, моніторі комп'ютера, схемах, діаграмах, таблицях та ін.). Тому доповідь повинна містити коментарі, а не повторення ілюстративного матеріалу. Можна зупинитися лише на одній (найсуттєвішій, дискусійній) тезі доповіді, зробивши посилання на опубліковані тези. Це дозволить на 20-40 % скоротити доповідь. Добре, коли доповідач реагує на попередні виступи науковців із теми своєї доповіді. Доцільним є полемічний характер доповіді: це викликає інтерес слухачів.

При написанні доповіді слід зважати, що за 10 хвилин людина може прочитати матеріал, надрукований на чотирьох сторінках тексту (через півтора інтервали). Обсяг доповіді становить 8-12 сторінок (до 30 хвилин). Якщо доповідь складається з 4-6 сторінок, вона називається **повідомленням**.

Додаток 1. Зразок титульної сторінки

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО**

Факультет педагогіки та психології

Кафедра української мови і літератури

КУРСОВА РОБОТА
з історії української літератури
СВОЄРІДНІСТЬ ЗМАЛЮВАННЯ ОБРАЗУ ІВАНА МАЗЕПИ
В ЄВРОПЕЙСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ

студентки ІІ курсу групи
спеціальності
Компанієць Наталі Миколаївни

Керівник:
доктор філософії у галузі гуманітарних
наук., доц.
Родіонова Інні Григорівна.

Національна шкала _____
Кількість балів: _____. Оцінка: ECTS _____.

Члени комісії:

(підпис) (прізвище та ініціали)

(підпис) (прізвище та ініціали)

(підпис) (прізвище та ініціали)

Миколаїв – 2019

Додаток 2. Зразок оформлення змісту курсової роботи

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. НАУКОВІ ЗАСАДИ ЛІТЕРАТУРНОГО АНАЛІЗУ	6
1.1. Літературознавчі основи аналізу художнього твору	6
1.2 Психолого-педагогічні особливості навчання підлітків	9
1.3. Аналіз художнього твору як методична проблема	11
РОЗДІЛ 2. ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ УМІНЬ АНАЛІЗУВАТИ ХУДОЖНІ ТВОРИ (ОСНОВНА ШКОЛА)	14
2.1. Методичні умови для подієвого аналізу літературного твору	14
2.2. Модифікований подієвий аналіз літературного твору	18
2.2.1. Подієвий аналіз оповідання Є. Гуцала «Лось» у контексті інтерсуб'єктного навчання	20
2.2.2. Послідовний аналіз повісті-притчі Б. Харчука «Планетник» і філософської казки А. де Сент-Екзюпері «Маленький принц» на основі компаративного аналізу	23
ВИСНОВКИ	26
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	29
ДОДАТКИ	31

РОЗДІЛ 2

ХУДОЖНЯ МОДИФІКАЦІЯ ЖАНРУ АНТИУТОПІЇ В РОМАНІ Ю. ЩЕРБАКА «ЧАС СМЕРТОХРИСТІВ»

2.1. Часопросторові координати твору

2.1.1. Форми часу в романі

2.1.1.1. Художня модифікація альтернативного минулого

Додаток 4. Приклади бібліографічного оформлення

ПРИКЛАДИ БІБЛІОГРАФІЧНИХ ЗАПИСІВ КНИЖКОВІ ВИДАННЯ Однотомні видання

Один автор

1. Харчук Р. Сучасна українська проза. Постмодерний період . К. : Академія, 2011. 248 с.
2. Гребенюк Т. Подія в художній системі сучасної української прози : морфологія, семіотика, рецепція : моногр. Запоріжжя : Просвіта, 2010. 424 с.

Два автори

Антофійчук В. Проблеми поетики традиційних сюжетів та образів у літературі / В. Антофійчук, А. Нямцу. Чернівці : Рута, 1997. 200 с.

Три автори

Галич О. Теорія літератури: підручник / О. Галич, В. Назарець, Є. Васильєв. К. : Либідь, 2001. 488 с.

Чотири автори

100 найвідоміших образів української міфології / В. Завадська, Я. Музиченко, О. Таланчук, О. Шалак. К. : Орфей, 2002. 448 с.

П'ять і більше авторів

1. Історія зарубіжної літератури ХХ ст. : навч. посіб. / В. Кузьменко, О. Гарачковська, М. Кузьменко та ін. ; за ред. В. Кузьменка. 2-ге вид. К. : ВЦ Академія, 2012. 432 с.

Без автора

Збірники

Література як стиль і спогад. Філологічні семінари. Київський національний університет імені Тараса Шевченка. 2003. Вип. 6. 171 с.

Словники

1. Літературознавчий словник-довідник / за ред. Р. Гром'яка, Ю. Коваліва та ін. К. : ВЦ «Академія», 1997. 752 с.

2. Літературознавча енциклопедія : у 2 т. / авт.-уклад. Ю. Ковалів. К. : ВЦ «Академія», 2007. Т. 2. 2007. 624 с.

Багатотомні видання

Зеров М. Твори : в 2 т. / М. Зеров ; упоряд. Г. Кочура, Д. Павличка, передм. М. Рильського, приміт. М. Москаленка. К. : Дніпро, 1990. 842 с.

Дисертації

Бистрова О. Формотворчі функції домінантних образів : на матеріалі української та російської поезії : дис. канд. філол. наук : 10.01.01 / О. Бистрова. Дрогобич, 2000. 200 с.

Автореферати дисертацій

Артюх А. Проза Галини Пагутяк : герметичність як домінанта індивідуального стилю : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.01.01 «Українська література». К., 2009. 20 с.

Серійні документи

Газета

Українська культура і життя : всеукр. тижн. / засн. : Міністерство культури і туризму України, Український комітет профспілки працівників культури, редакція газети. 1994, жовтень. К. : ДП «Газетно-журнальне видавництво Міністерства культури і туризму України», 1994. 32 шпальти. Щотижн. 2009, № 1-35/36.

Журнал

Українська література в загальноосвітній школі : наук.-метод. часопис / засн. Інститут педагогіки НАПН України за підтр. вид-ва «Антросвіт». 2010, квітень. К. : 2014. № 1-7.

Стаття з журналу, збірника. Розділ книги

Один автор

Борківська О. Інтелектуальна драма як літературознавче поняття // Зарубіжна література. 2004. № 5. С. 44-45.

Два автори

Гранчак Т. Інформаційно-аналітичні структури бібліотек в умовах демократичних перетворень / Т. Гранчак, В. Горовий // Бібліотечний вісник. 2006. № 6. С. 14-17.

Рецензія

Касьянов Г. Глобальна еволюція людства: культурно-цивілізаційний вимір // Вісн. Кн. палати. 2001. № 12. С. 14-15. Рец. на кн. : Шейко В. Культура. Цивілізація. Глобалізація : (кінець XIX – початок XX ст.) : моногр. : у 2 т. Х. : Основа, 2001. Т. 1. 520 с. Т. 2. 400 с.

Електронні ресурси віддаленого доступу

Опис друкованих видань, розміщених в Інтернет

Пойдіна М. Образи жінок в українській драматургії останніх десятиліть XIX століття : *[Електронний ресурс]* Режим доступу : http://www.rusnauka.com/15_APSN_2011/Philologia/8_88062.doc.htm.

Назва з екрана.

Опис частини документа (сторінки, статті із друкованого видання), розміщеної в Інтернеті

Бібліотека і доступність інформації у сучасному світі : електронні ресурси в науці, культурі та освіті : *[Електронний ресурс]* : (підсумки 10-ої Міжнар. конф. «Крим-2003») / Л. Костенко, А. Чекмарьов, А. Бровкін, І. Павлуша // Бібліотечний вісник. 2003. № 4. С. 43. Режим доступу : <http://bibl.kma.ua/> (16.05.09). Назва з екрана.

Опис частини сайту (інформації, розміщеної на одній зі сторінок сайту)

До відома професорсько-викладацького складу та аспірантів : *[Електронний ресурс]* // Львівський державний університет фізичної культури [сайт]. Електрон. дані. Львів : Львівський державний університет фізичної культури, 2008. Режим доступу : <http://bibl.kma.ua/> (16.05.2009). Назва з екрана.

Аудіовидання

1. Повалій Т. Чортополох : *[Звукозапис]* К. : ТОВ НАК, 2000. Імк.

Відеовидання

1. Назар Стодоля : *[Відеозапис]* : за однойменною драмою Т. Шевченка / реж. Г. Чухрай. Артеменко Т. С., 2001 (Українське кіно українською мовою). 1 електрон, опт. диск.

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Артемчук Г. Методика організації науково-дослідної роботи : навч. посіб. К. : Форум, 2008. 270 с.
2. Білоус П. Вступ до літературознавства : навч. посіб. К. : Академія, 2011. С. 40–54.
3. Білоус П. Теорія літератури : навч. посіб. К. : Академія, 2013. 328 с.
4. Білуха М. Методологія наукових досліджень : підруч. К. : АБУ, 2006. 520 с.
5. Корнієнко І. А. Наукові основи курсової роботи (українська мова) : методичні рекомендації для студентів філологічного факультету. Миколаїв, 2005. 36 с.
6. Корнієнко І. А. Наукові основи курсової роботи (українська мова) : методичні рекомендації для студентів філологічного факультету. 2-е видання, перероб. і доп. Миколаїв, 2010. 36 с.
7. Корнієнко І. А. Наукові основи дипломної роботи: українська мова і література (освітньо-кваліфікаційний рівень “бакалавр”) : методичні рекомендації для студентів факультету філології та журналістики. Миколаїв, 2012. 37 с.
8. Семеног О. Культура наукової української мови : навч. посіб. К. : Академія, 2010. 216 с.
9. Токмань Г. Курсова, бакалаврська, дипломна та магістерська роботи з української літератури та методики її викладання в школі : вимоги до змісту та оформлення К. : ВЦ Держкомстату України, 2001. 80 с.
10. Шейко В. Організація та методика науково-дослідницької діяльності : підруч. К. : Знання-Прес, 2002. 295 с.